

**Агенција за поддршка на претприемништвото во
Република Македонија**

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА МСП ЗА 2005 ГОДИНА

Агенција за поддршка на претприемништвото на РМ
Никола Вапцаров бр.7
1000 Скопје
Република Македонија

Декеври 2006

Авторските права на овој Извештај ги задржува Агенцијата за Поддршка на претприемништвото на Република Македонија.

Барањата за користење на овој документ во целост или на делови од истиот се доставуваат до АППРМ.

Содржина

СОДРЖИНА	3
ЛИСТА НА ТАБЕЛИ	4
ЛИСТА НА ГРАФИКОНИ	5
ПРЕДГОВОР	6
АКРОНИМИ.....	7
ХРОНОЛОГИЈА.....	8
1. МАКРОЕКОНОМСКА СОСТОЈБА.....	11
1.1 МАКРОЕКОНОМСКО ОКРУЖУВАЊЕ.....	11
1.2 БРУТО ВРЕДНОСТ НА ПРОИЗВОДСТВОТО ПО ОСНОВНИ ЦЕНИ.....	13
1.3 ДОДАДЕНА ВРЕДНОСТ ПО ОСНОВНИ ЦЕНИ	16
2. ПРАВНА РАМКА	19
2.1 ПРЕГЛЕД НА ПРАВНАТА РАМКА	19
2.2 СТАТУС ЗА ХАРМОНИЗИРАЊЕ НА ЛЕГИСЛАТИВАТА.....	19
2.3 КЛАСИФИКАЦИЈА НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА	20
2.3.1 Занаетчија.....	21
2.3.2 Трговец поединец	23
3. ГОЛЕМИНА И СТРУКТУРА НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА.....	25
3.1 АКТИВНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО СЕКТОРИ	25
3.2 АКТИВНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО ГРАДОВИ.....	29
3.3 ВИДОТ НА СОПСТВЕНОСТА НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА.....	30
3.4 НЕАКТИВНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА	30
4. МСП И НАДВОРЕШНАТА ТРГОВИЈА	32
4.1 ИЗВОЗ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	32
4.2 УВОЗ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	34
4.3 ОБЕМ НА РАЗМЕНА И ТРГОВСКИ ДЕФИЦИТ	35
5. МСП И ВРАБОТУВАЊЕ	36
5.1 ВРАБОТУВАЊЕТО СПОРЕД ВИДОТ НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА	36
5.2 ВРАБОТУВАЊЕТО ПО СЕКТОРИ	37
5.3 ВРАБОТЕНОСТ СПОРЕД СОПСТВЕНИЧКАТА СТРУКТУРА НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА	38
5.4 НЕВРАБОТЕНОСТ	39
6. ФИНАНСИСКА СОСТОЈБА И ФИНАНСИРАЊЕ НА МСП.....	42
6.1 ДОБИВКАТА КАЈ ПРЕТПРИЈАТИЈАТА	42
6.2 ЗАГУБАТА КАЈ ПРЕТПРИЈАТИЈАТА	44
6.3 ДОНАТОРСКИ КРЕДИТНИ ЛИНИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	46
7. МСП И ИСТРАЖУВАЊЕ И РАЗВОЈ	50
БИБЛИОГРАФИЈА	51

Листа на табели

Табела 1.1: Општи макроекономски показатели	11
Табела 1.2: Бруто вредност на производството по сектори	14
Табела 1.3: Бруто вредност на производството по видот на претпријатијата	15
Табела 1.4: Бруто додадена вредност по сектори	16
Табела 1.5: Додадена вредност по видот на претпријатијата	17
Табела 2.1: Класифицирање на претпријатијата	21
Табела 2.2: Трговци поединци по сектори на индустрија	24
Табела 3.1: Број на активни претпријатија по сектори	27
Табела 3.2: Споредба на бројот на малите активни претпријатија по години	29
Табела 3.3: Број на активни претпријатија по градови	31
Табела 3.4: Вид на сопственост на претпријатијата	32
Табела 3.5: Број на неактивни претпријатија по сектори	32
Табела 4.1: Земји во кои извезуваат македонските претпријатија	34
Табела 4-2 Увоз во Република Македонија од странски претпријатија	35
Табела 5.1: Број на вработени по сектори на индустрија	39
Табела 5.2: Број на вработени по видот на сопственоста на претпријатијата	40
Табела 5.3: Број на невработените според годините на старост	43
Табела 5.4: Образовна структура на невработените	44
Табела 6.1: Добивката кај претпријатијата (во €)	46
Табела 6.2: Споредба на добивката кај МСП (во €)	47
Табела 6.3: Загубата кај претпријатијата (во €)	48
Табела 6.4: Споредба на загубата кај МСП (во €)	49
Табела 6.5: Донаторски кредитни линии во Република Македонија	50
Табела 7.1: Издатоци за И&Р според видот на претпријатијата	53

Листа на графикони

Графикон 2.1: Број на занаетчи по градови	23
Графикон 3.1: Број на активни мали претпријатија по сектори	28
Графикон 3.2: Класификација на правни лица кои не се регистрираат според Законот за трговски друштва (2005)	30
Графикон 4.1: Обем на трговска размена во Република Македонија	36
Графикон 5.1: Процентуална распределеност на вработените (2005)	38
Графикон 5.2: Вработени во МСП по сопственичка структура (2005)	40
Графикон 5.3: Број на невработени лица во Република Македонија (2000-2005)	41
Графикон 5.4: Стапки на невработеност во земјите од регионот	42

Предговор

Обсерваторијата за мали и средни претпријатија (МСП) во Република Македонија започна со работа во 2004 година како резултат на посветеноста на Владата и понатаму да го поддржи развојот на МСП како и да ги насочи своите политики за МСП кон практиките на Европската унија (ЕУ). Главната цел на Македонската обсерваторијата за МСП е да создава оддржлив механизам за следење, анализирање и споредување со другите земји на улогата и работата на Македонските МСП.

Обсерваторијата собира и анализира податоци и секоја година подготвува годишни извештаи во кои се прикажува ситуацијата и растот на МСП секторот споредбено со претходните години.

Во моментот, Обсерваторијата како главен извор на податоци ја користи базата на податоци од завршните сметки на претпријатијата, од Централниот регистар на Република Македонија. Покрај со оваа институција, Обсерваторијата за остварува соработка и со други институции провајдери на информации за МСП, како што се Државниот завод за статистика, Фондот за пензиско осигурување, Министерството за економија, Министерството за финансии и комерцијалните банки.

Идна заложба на Обсерваторијата за МСП е самата да започне со собирање на податоци директно од претпријатијата. Тоа би се остварило на база на анкета која би била спроведена помеѓу претприемачите.

Акроними

АППРМ	Агенција за поддршка на претприемништвото на РМ
БДП	Бруто домашен производ
БП	Бруто производ
ВШС	Виша стручна спрема
ВКВ	Високо квалификувани
ВСС	Висока стручна спрема
ДВ	Додадена вредност
ДЗС	Државен завод за статистика
ЕБРД	Европска банка за обнова и развој
ЕУ	Европска унија
И&Р	Истражување и развој
ЈИЕ	Југо-источна Европа
КВ	Квалификувани
МБПР	Македонска Банка за поддршка на развојот
МЕ	Министерство за економија
МКД	Македонски денари
ММФ	Меѓународен монетарен фонд
МП	Меѓуфазна потрошувачка
МСП	Мали и средни претпријатија
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
МФ	Министерство за финансии
НАЦЕ	Општа индустриска класификација на економски активности во ЕУ
НКВ	Ниско квалификувани
ОЕЦД	Организација за економска соработка и развој
ООН	Организација на Обединетите нации
ПКВ	Полу квалификувани
РМ	Република Македонија
СДИ	Странски директни инвестиции
ССА	Спогодба за асоцијација и стабилизација
ССС	Средна стручна спрема
СТО	Светска трговска организација
УЈП	Управа за јавни приходи
ЦР	Централен регистар

Хронологија

Година	Основни фактори кои што влијаат на бизнис опкружувањето и претприемништвото
1991	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Македонија добива независност од СФР Југославија и се одвои од истата.
1992	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Економска криза. Инфлација 1 780 %
1993	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Членство во ООН ▪ Формирана нова Влада, со учество на албанска партија ▪ Пад во економијата
1994	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Попис на населението ▪ Започнување на процесот на приватизација ▪ Воведување на Програмата на Меѓународниот монетаре фонд (ММФ) за макроекономска стабилност
1995	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Трговско ембарго од Грција ▪ Санкции од ООН
1996	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен е Закон за трговски друштва
1997	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Девалвација на денарот
1998	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен Закон за занаетчиство ▪ Стратегија за привлекување странски директни инвестиции (СДИ) ▪ Развој на финансискиот пазар ▪ Раст на реален Бруто домашниот производ (БДП) од 3.4% ▪ Извозот за прв пат од стекнувањето независност го надминува увозот, а странските инвестиции го надминаа износот на сите досегашни СДИ
1999	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кризата во Косово предизвика прелевање на 360000 жители од Косово ▪ Донесен е Закон за банки и хартии од вредност

2000	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен е Закон за додадена вредност (ДДВ) ▪ Раст на реалниот БДП од 4.6%, со што се заокружи годишната континуирана економска експанзија ▪ Царинското законодавство стапува на сила со што се обезбедува усогласување со стандардите на ЕУ
2001	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Потпишувањето на Охридскиот рамковен договор и Спогодбата за демилитаризација ▪ Потпишување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација ▪ Годишен пораст на БДП од -4.5%
2002	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Попис на населението ▪ Парламентарни избори ▪ Измени на Законот за трговски друштва. Измените се однесуваа на процесот на регистрација на претпријатијата и измена на дефиницијата за правата и обврските на управителите и акционерите. ▪ Парламентот ја усвои “Е-Декларацијата” - заложба на Владата за забрзување на електронската трговија ▪ Владата ја донесува националната стратегија за МСП ▪ Донесен е Закон за банки за микрофинансирање
2003	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Република Македонија станува членка на Европската повелба за мали претпријатија ▪ Република Македонија станува членка на Светската трговска организација (СТО) ▪ Усвоен е Закон за АППРМ ▪ Потпишување на Stand-by аранжман со ММФ ▪ Намалување на данокот за ДДВ од 19% на 18% ▪ Усвојување на Законот за поттикнување на вработувањето ▪ Усвојување на Законот за државна помош. Поддршка ќе им биде доделена на МСП за договарање на консултантски услуги и обука за подобрување на нивното работење.

2004	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен е нов Закон за трговски друштва ▪ Донесен нов Закон за трговија ▪ Донесен нов Закон за вршење на занаетчиска дејност ▪ Склучени неколку билатерални договори за слободна трговија со неколку земји ▪ Целосна имплементација на Законот за перење пари ▪ Екипирање на финансиската полиција ▪ Преговори за нов аранжман со ММФ ▪ Годишен пораст на БДП од 2.9% ▪ 1 ЕУР = 61.5 МКД
2005	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Република Македонија добива статус кандидат за членство во ЕУ ▪ Се отвара Евро Инфо Коресподентен Центар ▪ Започнување со работа на ваучер системот во два пилот региони - Скопје и Струмица ▪ Востоставување на Форум за МСП ▪ Усвоена законска рамка за основање на Гарантен Фонд ▪ Преговори за нов аранжман со ММФ ▪ Годишен пораст на БДП од 2.9% ▪ 1 ЕУР = 61.5 МКД

1. Макроекономска состојба

1.1 Макроекономско опкружување

Трендот на задоволителна макроекономска стабилност во Република Македонија се забележува и во 2005 година следејќи ги економските реформи иницирани од страна на Владата. Поради тоа се зголемуваат индустриско производство и трговскиот обем. Зголемувањето на извозот, кои во последните години две години се зголемил за 20.0% на годишно ниво, доведува до намалиување на трговскиот дефицит на нешто повеќе од 1 милијарда САД\$. Економскиот раст комбиниран со макроекономска стабилност и трендовите на раст на девизните резерви во услови на намалување на дефицитот на тековната сметка, создадоа услови за релативно успешно управување со јавните финансии и отварање на можности за креирање на извори за финансирање на нови јавни потреби и зголемување на јавните инвестиции.¹ Макро економските индикатори се прикажани во табелата 1.1:

Табела 1.1: Општи макроекономски показатели

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
(%)							
Реален пораст на БДП	4,3	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	3,8
Индустриско производство	-2,6	3,5	-3,1	-5,3	4,5	-2,1	7,0
Инфлација просек	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5
Пораст на вработеноста	1,0	0,8	9,0	-6,3	-2,9	-4,1	11,4
Стапка на невработеност	32,4	32,1	30,5	31,9	36,7	37,2	36,5
Трговски биланс (од БДП)	-13,5	-19,2	-15,3	-21,3	-18,4	-20,7	-18,8
Јавен долг (од ГДП)	36,8	52,3	52,0	45,7	41,9	39,8	44,2
<i>Тековни цени во УСД</i>							
Бруто домашен производ (милиони)	3.674	3.588	3.437	3.769	4.631	5.368	5.625
Бруто домашен производ по жител	1.821	1.771	1.689	1.866	2.285	2.641	2.767
Просечна плата	9.665	10.196	10.558	11.271	11.828	12.298	12.600
Извоз (милиони)	1.190	1.321	1.155	1.113	1.359	1.673	2.040
Увоз (милиони)	1.686	2.011	1.682	1.917	2.211	2.785	3.097
Трговски биланс (милиони)	-496	-690	-526	-804	-852	-1.112	-1.057
Девизни резерви (милиони)	450	714	775	734	903	986	1.325
Странски директни инвестиции (мил.)	32	175	442	78	97	151	113
<i>Работна сила</i>							
Број на невработени	332.812	366.211	360.340	374.144	390.361	391.072	359.989
Број на вработени	545.222	549.846	599.308	561.341	545.108	522.994	555.938

Извор: Министерство за финансии

¹ Билтен 12/05, Министерство за финансии, Република Македонија, Скопје, 12/2005. (www.finance.gov.mk)

Во 2005 година, вредноста на БДП изнесуваше 5.625 милиони САД\$ или зголемување од 4.7% во однос на претходната година достигнувајќи го својот максимум од осамостувањето. Реалниот пораст на БДП беше исто така позитивен и изнесуваше 3.8% што преставува следење на позитивниот тренд низ години, освен во 2001 година кога реалниот пораст на БДП беше негативен и изнесуваше -4.5%. Ова се должи на позитивните остварувања на двата поголеми сектори во економијата (трговија и производство), додека секторот градежништво забележи негативен раст од 3.0%).

Со 8.6% секторот трговија имаше најголема развојна стапка во 2005 година, Учествувајќи со 13.0% во структурата на МСП. Индустриската активност исто така во 2005 година регистрира позитивен годишен раст од 7.0% релативно во однос на претходната година кога индустриското производство беше негативно и изнесуваше -2.1%. Всушност индустриското производство ги надмина очекувањата на Владата за 1.0%. Ова зголемување најмногу се должи на зголеменото производство на основните метали, другите неметални минерали и другите метални производи во метало-преработувачката индустрија².

Што се однесува до инфлацијата, просечната стапка во Република Македонија за 2005 година, пресметана по потрошувачкиот ценовен индекс, изнесуваше 0.5%³. Реализираната просечна стапка на инфлација, беше пониска споредбено со иницијално проектираната стапка од 1.2%. Споредбено со евро-зоната кадешто инфлацијата достигна 2.2%, стапката на инфлацијата во земјата беше за 1.7% помала. Од 2002 година, стапката на инфлација варира покажувајќи позитивни или негативни текови, меѓутоа, големи дисперсии не се присутни.

Во 2005 година, надворешно-трговската размена на Република Македонија забележа значајни позитивни движења изразени преку зголемениот извоз и увоз. Извозот на стоки се зголеми за 21.8% споредбено со претходната година и изнесуваше 2,040 милиони САД\$. Ова се должи пред се на рестартирањето на одделни капацитети и зголемената економска активност на деловните субјекти во државата. Зголемениот увоз од 10.1% (или вредносно 3,097 милиони САД\$), во однос на претходната година, резултираше во намалување на дефицитот во размената со странство на ниво од 1,187 милиони САД\$, (намалување од 67 милиони САД\$ споредбено со 2004 година). Во 2005 година, 53.1% од вкупно

² Квартален извештај 4/2005, Народна Банка на Република Македонија, Скопје, 2005.

³ Стапката на инфлација изнесуваше 1.21% за истата година, ако не се земат во предвид ефектите кои ги имаат храната и енергијата врз инфлацијата

извезените стоки се пласирале на пазарот на ЕУ, од каде што се увезле 45.5% од вкупно увезените стоки. Во последните шест години, вредноста на увозот и извозот се зголемила двојно за период од само 6 години.

За првпат после неколку години, бројот на невработените почна да опаѓа. Од 1999 година кога бројот на навработени изнесуваше 332,812, достигнувајќи го својот максимум во 2004 година кога тој број беше 391,072, за да во 2005 година опадне за 8.4% (на 359,989 невработени). Исто така, стапката на невработеност од 37.2% во 2004 година, опадна на 36.5%. Агенцијата за вработување од 2005 година започна активно да учествува во применувањето на активни мерки на пазарот на трудот, што исто така допринесе до намалување на бројот на невработени во државата.

Што се однесува до другите маркоекономски индикатори, може да се каже дека девизните резерви во 2005 година ја достигнаа својата најголема вредност од 1,325 милиони САД\$, што е за 34.4% повеќе од вредноста во 2004 година и скоро 3 пати повеќе од таа во 1999 година.

Од друга страна, вредноста на СДИ во 2005 година значително се намали споредбено со 2004 година. Својот максимум СДИ го достигнаа во 2001 година. Сепак од 2002 па се до 2004 година тие постепено се зголемуваа за да крајот на 2004 година изнесуваат 151 милиони САД\$. Големите варијации вообичаено се јавуваат во периодите кога големо државно претпријатие ќе биде приватизирано со странски капитал⁴. Во 2005 година, вредноста на СДИ изнесуваше 113 милиони САД\$, (намалување од 33.6% споредбено со 2004 година). Вредноста на СДИ е намалена поради тоа што во 2005 година немаше приватизација на општествен капитал, за да влијае на вредноста на инвестициите. Поголемиот дел од СДИ беа директно во приватниот сектор.

1.2 Бруто вредност на производството по основни цени

Бруто вредност на производството (БВП) претставува вредноста на произведените стоки и извршените услуги во текот на година, независно дали тие во целост се продадени или дел од нив е ставен во залихи⁵. Вредноста на производството се состои од три вида на производство: пазарно производство,

⁴ Тоа беше случајот во 2001 година со приватизацијата на Македонски Телекомуникации.

⁵ Бруто домашен производ, 3.4.6.01/525. Државен завод за статистика. Скопје, 2006.

производство наменето за сопствена финална употреба и непазарно производство.

Табела 1.2: Бруто вредност на производството по сектори

	2000		2001		2002		2003		2004	
<i>(Основни цени, милиони МКД)</i>										
Сектор	мали	средни	мали	средни	мали	средни	мали	средни	мали	средни
Земјоделство, лов и шумарство	40 484	3 755	42 825	2 744	44 156	1 645	53 576	2 693	55 991	2 308
Рибарство	71	11	72	6	93	2	76	-	56	-
Вадење на руди и камен	865	469	544	666	768	242	814	493	894	452
Преработувачка индустрија	30 953	25 006	30 803	26 087	34 100	12 431	33 766	21 097	37 603	25 640
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	483	1 553	559	1 446	606	2 109	485	1 557	476	1 363
Градежиштво	18 491	7 580	16 444	7 610	19 840	5 268	23 102	9 073	27 409	12 655
Трговија на големо и мало	31 490	6 325	29 559	9 089	32 480	5 841	32 494	7 166	41 069	9 552
Хотели и ресторани	3 640	1 505	4 080	889	4 791	691	4 711	1 649	5 364	1 131
Сообраќај, складирање и врски	13 083	6 598	13 063	6 523	12 808	1 506	13 245	16 728	15 751	15 608
Финансиско посредување	39	-	100	-	401	-	464	16	502	116
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	10 573	1 784	11 740	1 981	12 806	547	12 458	2 174	13 855	2 814
Јавна управа и одбрана	1 053	10	664	2	411	-	9 012	8 106	3 920	14 633
Образование	8 252	1 985	8 511	1 673	8 634	2 207	11 056	685	10 218	2 333
Здравство и социјална работа	3 867	4 745	4 717	6 376	5 490	4 515	4 503	4 964	4 111	5 946
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	6 171	1 449	6 523	1 291	6 700	1 528	6 606	1 489	6 862	2 138
Вкупно	169 515	62 775	170 204	66 383	184 084	38 532	206 368	77 890	224 081	96 689

Извор: Државен завод за статистика

Табелата 1.2 ја прикажува бруто-вредноста на производството по сектори кај МСП за периодот 2000 - 2004 година. Кај малите претпријатија од секторот земјоделство, лов и шумарство допринесуваат најповеќе во БВП. Во 2004 година, БВП кај малите претпријатија во секторот земјоделство, лов и шумарство изнесуваше 55,991 милиони МКД, што претставува зголемување од 38.3% споредбено со БВП во 2000 година за истиот сектор. Секторот земјоделство, лов и шумарство, во 2004 година учествуваше со 24.99% од БВП кај малите претпријатија (224,081 милиони МКД). Покрај сектор земјоделство, лов и шумарство, други сектори кои исто така имаат големо учество⁶ БВП за 2004 година се следните сектори, трговија на големо и мало (18.3%), преработувачка индустрија (16.8%) и градежништвото (12.2%).

Кај средните претпријатија секторот преработувачка индустрија во 2004 година допринесуваше најмногу во БВП со 25,640 милиони МКД (или 26.52% од вкупната БВП кај средните претпријатија) што претставува зголемување од само 2.5% споредбено со 2000 година. Покрај овој сектор, други сектори кои во голема мера

⁶ Со над 10% учество од целокупната БВП

допринесуваа⁷ во БВП во 2004 година кај средните претпријатија се секторите, сообраќај, складирање и врски (16.1%), Јавна управа и одбрана (15.1%) и трговија на големо и мало (13.1%).

Табела 1.3: Бруто вредност на производството по видот на претпријатијата

	2000	2001	2002	2003	2004
<i>(Основни цени, милиони МКД)</i>					
Мали	169 515	170 204	184 084	206 368	224 081
Средни	62 775	66 383	38 532	77 890	96 689
Големи	188 899	180 677	193 018	146 809	147 653
Вкупно	421 189	417 264	415 634	431 067	468 423
<i>(%)</i>					
Мали	40,25	40,79	44,29	47,87	47,84
Средни	14,90	15,91	9,27	18,07	20,64
Големи	44,85	43,30	46,44	34,06	31,52
Вкупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Извор: Државен завод за статистика

Трендот на зголемување на БДП кај различните сектори низ годините по 2001 година⁸ може да се констатира дека е во постојан пораст.

Во 2004 година, БВП за целата економија изнесуваше 468,423 милиони МКД, што претставува зголемување од 11.2% во однос на 2000 година. Иако за гледано за целиот период постои зголемување во БВП, сепак во 2001 и 2002 година БВП беше помала за 0.1% за двете години, соодветно во однос на 2000 година. Ова се должи поради намалување на БВП кај големите претпријатија во 2001 година од 8,000 милиони МКД и кај средните претпријатија во 2002 година од 28,000 милиони МКД.

Со исклучок на 2002 година, учеството на МСП во БВП низ годините постојано се зголемува. Ако учеството на малите претпријатија во БВП во 2000 и 2001 година било околу 40% во 2004 година тоа достигнува 47.8% и е во постојан растечки тренд. Истото се случува со средните претпријатија. Ако во 2002 учеството било само 9.3%, во 2004 година тоа изнесува 20.6%. Заедно, МСП во 2004 година учествуваат со 68.6% во однос на БВП за истата година, додека во 2002 година учеството на МСП беше само 53.6%

⁷ Со над 10% учество од целокупната БВП

⁸ Поради безбедносната криза која се случи во Република Македонија во 2001 година во таа година вредности за БВП кај некои сектори драстично се намалени.

1.3 Додадена вредност по основни цени

Бруто додадена вредноста (БДВ) претставува индикатор за економскиот просперитет на државата. Со него се мери доприносот што секој производител, индустрија или сектор го имаат во стопанството. Бруто додадената вредност (по основни цени претставува основна категорија на БДП и се дефинира како разлика помеѓу бруто вредноста на производството и меѓуфазната потрошувачка⁹.

Табела 1.4: Бруто додадена вредност по сектори

	2000		2001		2002		2003		2004	
(Основни цени, милиони МКД)	мали	средни	мали	средни	мали	средни	мали	средни	мали	средни
Сектор										
Земјоделство, лов и шумарство	19 894	1 204	20636	793	22 256	738	26 954	633	28 303	394
Рибарство	7	7	21	3	48	0	27	-	21	-
Вадење на руди и камен	243	253	219	293	257	38	277	179	317	175
Преработувачка индустрија	13 360	9 689	13 653	9 371	15 061	4 223	15 074	7 168	17 195	7 139
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	232	1 009	306	960	340	1 472	216	1 051	252	922
Градежиштво	5 302	3 173	5 645	3 260	5 714	2 077	7 977	3 211	10 025	3 535
Трговија на големо и мало	18 817	3 106	18 173	4 663	19 140	3 463	19 307	4 231	24 457	6 277
Хотели и ресторани	2 465	669	2 777	290	3 282	328	3 170	1 065	3 252	578
Сообраќај, складирање и врски	4 567	1 245	4 796	3 186	3 701	552	3 623	8 910	4 636	7 388
Финансиско посредување	21	-	52	-	126	-	195	-	272	35
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	5 516	965	6 641	631	6 639	240	6 569	1 109	6 796	1 801
Јавна управа и одбрана	565	5	390	1	176	-	4 895	6 061	2 198	9 695
Образование	6 946	1 319	7 013	988	7 321	1 367	9 133	303	8 533	1 380
Здравство и социјална работа	2 456	2 886	2 673	3 305	3 238	2 747	2 536	3 088	2 385	3 470
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	3 398	902	3 586	871	3 467	936	345	850	3 522	1 372
Вкупно	83 789	26 432	86 581	28 615	90 766	18 181	100 298	37 858	112 164	44 161

Извор: Државен завод за статистика

Табелата 1.4 ја прикажува вредноста на БДВ по сектори кај МСП за периодот 2000 - 2004 година. Вкупната вредност на БДВ кај малите претпријатија во 2004 година изнесуваше 112,164 милиони МКД. Како и кај БВП, малите претпријатија од секторот земјоделство, лов и шумарство допринесуваат во БДВ. Вредноста на БДВ кај малите претпријатија од овој сектор во 2004 изнесуваше 28,303 милиони МКД. Споредбено со 2000 година, се бележи пораст од 42.3%, а во однос на 2003 година зголемувањето од 5.0%. Од 2000 година, трендот на зголемувањето е позитивен и секоја година вредноста на БДВ кај малите претпријатија од овој

⁹ Бруто домашен производ, 3.4.6.01/525. Државен завод за статистика. Скопје, 2006.

сектор е поголема споредбено со претходната. Имено овој сектор како и поголемиот дел од другите сектори го следат истиот тренд.

Секторот земјоделство, лов и шумарство во 2004 година учествуваше со 25.2% во БДВ кај малите претпријатија. Во 2000 година, учеството на овој сектор изнесуваше 23.7% што е покажува дека поголеми промени по сектори низ годините не се јавуваат. Покрај, секторот земјоделство, лов и шумарство други сектори кои имаат поголем допринос¹⁰ во БДВ, се секторите трговија на големо и мало (21.8%) и секторот преработувачка индустрија (15.3%). Кога станува збор за БДВ кај малите претпријатија за 2004 година само три сектори имаат поголемо учество од 10.0%, додека кај БВП бројот на овие сектори беше четири.

Кај средните претпријатија, сектор кој има најголемо учество во БДВ за 2004 година претставува секторот јавна управа и одбрана со вредност од 9,695 милиони МКД. Меѓутоа, за разлика од малите претпријатија кадешто ист сектор низ годините има најголем придонес во БДВ, кај средните претпријатија секторот јавна управа и одбрана има најголемо учество само во 2004 година, додека во претходната година тоа беше секторот сообраќај, складирање и врски, како и секторот преработувачка индустрија во годините 2000, 2001 и 2002 година.

Овие три сектори плус секторот трговија на големо и мало имаат во 2004 година кај средните претпријатија поголемо учество од 10.0% во целокупната вредност на БДВ по следниов редослед: јавна управа и одбрана (22.0%), сообраќај, складирање и врски (16,7%), Преработувачка индустрија (16.2%) и трговија на големо и мало (14.2%).

Табела 1.5: Додадена вредност по видот на претпријатијата

	2000	2001	2002	2003	2004
<i>(Основни цени, милиони МКД)</i>					
Мали	83 789	86 581	90 766	100 298	112 164
Средни	26 432	28 615	18 181	37 858	44 161
Големи	81 806	74 134	83 010	63 764	60 889
Вкупно	192 027	189 330	191 957	201 920	217 214
<i>(%)</i>					
Мали	43,63	45,73	47,28	49,67	51,64
Средни	13,76	15,11	9,47	18,75	20,33
Големи	42,60	39,16	43,25	31,58	28,03
Вкупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Извор: Државен завод за статистика

¹⁰ Со над 10% учество од целокупната БВП

Во 2004 година, БДВ изнесуваше 217 214 милиони МКД, што претставува зголемување од 13.1% во однос на 2000 година. Учеството на МСП секторот во БДВ низ годините постојано се зголемува. Ако учеството на МСП во БВП во 2000 година било 57.4%, во 2001 година 60.8%, во 2002 56.8% (намалување за 4.0% поради намалување на БДВ кај средните претпријатија), за да во 2003 година се зголеми на 68.4% и 2004 година да достигне 72.0%. Истиот тренд се бележи и кај малите и средните претпријатија одделно.

2. Правна рамка

2.1 Преглед на правната рамка

По добивањето на статусот земја кандидат за влез во ЕУ во декември 2005 година, беше подготвена Национална програма за усвојување на правото на ЕУ за периодот 2006-2010 во која дефинирани краткорочните и среднорочните барања за усвојување на *acquis*. Оваа Програма претставува мапа со насоки за усвојување на *acquis* во рамките на националната легислатива.

Во Декември 2005 година, амандмани на Уставот на РМ беа усвоени, се со цел да се подготви правна основа за полесно спроведување на важните реформи во државата во однос на приемот во ЕУ. Како последица на тоа, реформите во судството и начините и механизмите за нивното спроведување започнаа, кои беа мета на големи критики. Ова значи усвојување на нови закони и воведување на амандмани на постоечките закони. Сепак, реформите во судството ќе се фокусираат на зајакнување на независноста при работењето и зголемување на ефикасноста, преку отварање на специјализирани судови за различни потреби (како на пр. административни судови, судови кои ќе се занимаваат со комерцијани случаи, случаи од областа на правата на интелектуална сопственост, случаи поврзани со оданочувањето). Овие реформи се од енермно значење за напредокот на земјата и за исполнување на обврските за побрзо приближување до ЕУ.

2.2 Статус за хармонизирање на легислативата

Во 2005 година, значаен напредок беше направен во однос на барања на ЕУ и СТО. Неодмнешното усвојување на голем број на закони и препораки од легислативата на ЕУ, воспоставија основа за правната рамка за функционирање на модерната пазарна економија во земјата.

Основањето и активности поврзани со МСП се дефинирани во повеќе од 60 закони, со кои се дефинирани начинот на регистрација на претпријатијата, трговските и финансиските активности на претпријатијата, вработувањето или оданочувањето.

За време на 2005 година следнава легислатива за МСП беше усвоена:

- Закон за заштита на конкуренцијата (Службен весник 4/05)
- Закон за извршување (Службен весник 35/05)
- Закон општи административни процедури (Службен весник 38/05)

- Закон за царински мерки за заштита на правата на интелектуална сопственост (Службен весник 38/05)
- Закон за царината (Службен весник 39/05)
- Регулатива за примена на Законот за царина (Службен весник 66/05)
- Закон за парнична постапка (Службен весник 79/05)
- Закон за воспоставување на едношалтерски систем и оддржување на трговските регистри и регистарот за други правни лица (Службен весник 84/05)
- Амандмани на Уставот (107/05)

Закони за кои беа усвоени амандмани во 2005 се следниве:

- Закон за договорен залог (Службен весник 4/05)
- Закон за акцизи (Службен весник 38/05)
- Закон за трговски друштва (Службен весник 84/05)
- Закон за попис, катастар и регистрација на правата за недвижности (Службен весник 84/05 и 109/05)
- Закон за кооперативи (Службен весник 84/05)
- Закон за стопанска комора (Службен весник 84/05)
- Закон за Македонска банка за промоција на развојот (Службен весник 109/05)
- Закон за јавни набавки (Службен весник 109/05)
- Подзаконски акти за смедководство (Службен весник 116/05)
- Закон за данокот на добивка (Службен весник 120/05)
- Законот за персонален данок на доход (Службен весник 120/05)

2.3 Класификација на претпријатијата

Според Законот за трговски друштва, усвоен во 2004 година, претпријатијата во Република Македонија треба да бидат регистрирани во една од следниве облици:

- Јавни трговски друштва
- Командитни друштва
- Друштва со ограничена одговорност
- Акционерски друштва
- Командитни друштва со акции

Најголем дел од претпријатијата во Република Македонија спаѓаат во класификацијата на друштва со ограничена одговорност. Тоа значи дека може да основно од едно или повеќе физички или правни лица, но нивниот број не треба да биде поголем од 50 содружници. Исто така, оснивачкиот влог на претпријатието треба да изнесува 5,000 € во МКД против вредност. Дефиницијата за претпријатијата во Законот за трговски друштва ја зема во обзир големината, обртот и активностите на претпријатијата.

Табела 2.1: Класифицирање на претпријатијата

	ЕУ Дефиниција за претпријатија ¹¹	Закон за трговски друштва (2004)
Микро	до 10 вработени	до 10 вработени
	годишен обрт ≤ 2 милиони ЕУР	годишен приход < 50.000 ЕУР
	вредоста на активата ≤ 2 милиони ЕУР	најмногу 80% од бруто приходот да е остварен од еден клиент
Мали	до 50 вработени	до 50 вработени
	годишен обрт ≤ 10 милиони ЕУР	вкупниот обрт < 2 милиони ЕУР
	вредоста на билансот на состојба ≤ 10 милиони ЕУР	вредноста на активата < 2 милиони ЕУР
Средни	до 250 вработени	до 250 вработени
	годишен обрт ≤ 50 милиони ЕУР	годишен обрт < 10 милиони ЕУР
	вредоста на билансот на состојба ≤ 43 милиони ЕУР	вредноста на активата < 11 милиони ЕУР
Големи	сите кои не спаѓаат во горенаведената класификација	сите кои не спаѓаат во горенаведената класификација

Извор: Закон за трговски друштва - Министерство за економија

Класификацијата на претпријатијата во Законот за трговски друштва беше изготвена во согласност со ЕУ стандардите. Сепак некои прилагодувања во однос на вредностите треба да се направат за целосно приближување кон ЕУ дефиницијата.

2.3.1 Занаетчија

Во Република Македонија во 2004 беше донесен Закон за вршење занаетчиска дејност кој во целост го замени истоимениот закон од 1998 година. Со овој закон се дефинирани лицата кои што вршат занаетчиска дејност како и нивните активности. Имено, според овој закон, занаетчија може да биде секое физичко лице кое е запишано во Регистарот на занаетчии. Занаетчијата за своите обврски со целиот свој имот. Решението за упис во Регистарот содржи:

- име, татково име, презиме и адреса на живеалиштето на занаетчијата,
- единствен матичен број на граѓанинот,

¹¹ http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm

- занаетчиските дејности кои се вршат како и шифрите на дејностите, согласно Националната класификација на дејности, и
- фирма, скратена ознака на фирмата доколку ја има, седиште и адреса на просториите.

Престанокот за вршење на занаетчиска дејност по сила на закон може да настапи ако занаетчијата:

- засновал работен однос, се пензионира или отпочнал со вршење на друг деловен потфат,
- ако е на извршување на казна - затвор во траење подолго од 6 месеци,
- со правосилна судска постапка одлука или правосилно решение му биде изречена мерка за безбедност - забрането вршење на дејност подолго од 6 месеци,
- смрт и
- други случаи предвидени со закон.

Графиконот 2.1¹² го прикажува бројот на занаетчиите по градови за 2004 и 2005 година. Бројот на занаетчиите 2005 година изнесуваше 1719 што е за 10.32% помал од бројот во 2004 година (или 198 занаетчии во цела држава). Ова покажува дека занаетчиската дејност е во опаѓање, иако голем дел од занаетчиите или се трансформираат и работат како правни лица или поради смени во Законот за вршење на занаетчиска дејност водење на регистарот е превземено од страна на занаетчиските комори, кои сеуште со целсона точност не можат да го дефинираат бројот на занаетчии во државата.

Во Скопје, како град со најголем број жители, намалувањето на занаетчиите не е најголемо. Имено, во Гостивар бројот на занаетчиите во 2005 година се намалил за 33, од 187 во 2004 година на 154. Следи Скопје, со намален број на занаетчии од 794 во 2004 година на 764 во 2005 година. Покрај овие два града, во Дебар и Велес, бројот на занаетчиите опаднал за 22, споредбено со претходната година.

¹² Бројот на занаетчиите во Скопје не е прикажан во графиконот за да појасно се прикаже ситуацијата во другите градови во РМ. Имено бројот на занаетчиите во 2004 и 2005 година во Скопје изнесуваше 794 и 764.

Графикон 2.1: Број на занаетчи по градови¹³

Error! Not a valid link.Извор: Централен регистар

2.3.2 Трговец поединец

Правната рамка на трговците поединци е регулирана со Законот за трговски друштва. За разлика од трговските друштва, трговецот поединец одговара за своите обврски лично и неограничено со сиот свој имот. Фирмата (правното тело) ги содржи името, татковото име како и презимето на трговецот поединец. Ваквата правна форма скратено се означува со ТП.

Табела 2.2: Трговци поединци по сектори на индустрија

	2002	2003	2004	2005
<i>(Сектори на индустрија)</i>				
Земјоделство, лов и шумарство	10	23	31	30
Рибарство	0	0	0	1
Вадење на руди и камен	0	0	0	0
Преработувачка индустрија	978	957	915	910
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	0	0	0	0
Градежиштво	181	172	168	159
Трговија на големо и мало	3 634	3 565	3 602	3 501
Хотели и ресторани	901	873	873	818
Сообраќај, складирање и врски	574	540	529	509
Финансиско посредување	2	1	2	1
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	1 007	1 077	1 182	1 262
Јавна управа и одбрана	0	0	0	0
Образование	25	21	21	21
Здравство и социјална работа	160	150	130	81
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	578	578	584	601
Вкупно	8 050	7 957	8 037	7 894

Извор: Централен регистар

¹³ Од 2004 година одделението за занаетчиство при Министерството за економија не е веќе надлежно за водење на регистарот на занаетчиите. Оваа надлежност од 2004 година е префрлена на регионалните занаетчиски комори кои работат во државата. Поради нивното формирање и поради фактот дека во изминатиов период тие не ја покриваа територијата на целата држава, информациите за бројот на занаетчи за 2004 и 2005 година не е целосен. Исто така коморите редовно треба да го известуваат Централниот регистар за ново регистрираните занаетчи, како и за промените кои настануваат кај занаетчиите, како на пр. дополнување или смена на занаетчиската дејност. Во Мај, 2005 година во Битола се основа Занаетска комора на Македонија, сепак истата нема реален приказ на бројот на занаетчиите во РМ. Реално бројот на занаетчиите може да е и до 2 до 3 пати поголем од тој прикажан во табелата, меѓутоа голем дел од занаетчиите кои престанале со вршење занаетчиска дејност не го пријавуваат својот престанок, и поради тоа тие се водат како сеуште активни, иако по закон имаат обврска да ја известат комората за нивниот престанок со работа.

Во 2005 година, бројот на трговци поединци во РМ изнесуваше 7,894. Споредбено со претходните 3 години, во 2005 година бројот на трговци поединци е најмал. Сепак, ова намалување е незначително мало и бројот на трговците поединци низ годините варира без поголеми девијации, не повеќе од 2.0-3.0%. Споредбено со 2002 година, во 2005 година бројот на трговци поединци е намален за 1.9%, додека споредбено со претходната година ова намалување изнесува само 1.8%.

Секторот Трговија на големо и мало го содржи најголемиот број на трговци поединци. Имено во 2005 година, трговците поединци од овој сектор претставуваат (44.4%) од вкупниот број на трговци поединци. Други значајни сектори за истата година, кои исто така содржат голем број на трговци поединци се секторите, Недвижности, изнајмување и бизнис активности со 16.0%, Преработувачка индустрија со 11.5% и секторот Хотели и ресторани со 10.4% од вкупниот број на трговци поединци. Овие четири сектори претставуваат 82.2% од вкупниот број на трговци поединци за 2005 година.

Бројот на трговци поединци постојано се зголемува од 2002 година во секторите Земјоделство, лов и шумарство, Недвижности, изнајмување и бизнис активности, како и кај секторот Други комунални, културни, општи и лични услужни активности. Од друга страна, секторите Преработувачка индустрија, Градежништво, Хотели и ресторани, Сообраќај складирање и врски, како и Здравство и социјална работа се во постојан пад. Останатите сектори, во зависност од годината го менуваат наизменично бројот на трговците поединци кои работат во нив.

3. Големина и структура на претпријатијата

Приватните претпријатија имаат во стопанството а тоа се гледа преку нивното учество во БДП, ефектите кои ги имаат врз креирањето на вработување како и во извозот. Искуствата покажуваат дека во скоро сите земји помеѓу 98.0%-99.0% од претпријатијата од приватниот сектор се всушност МСП.

Претпријатијата во Република Македонија воопшто не се разликуваат кога станува збор за нивните ефекти врз стопанството. Имено, бројот на претпријатијата постојано се зголемува а со тоа и доприносот кои што истите го даваат во државата. Сепак, бројот на регистрирани претпријатија не секогаш е доволен индикатор за продуктивноста на истите. Во Република Македонија бројот на регистрирани изнеува околу 180,000, но само 1/5 од нив се активни (44,424), односно вршат активности во текот на годината. Во тој контекст важно да се напомене дека во 2005 година малите претпријатија претставуваа 98.8% од вкупниот број на активни претпријатија¹⁴, што е показател за важноста на овие претпријатија за економијата на земјата

3.1 Активни претпријатија по сектори

Во 2005 година, бројот на активни претпријатија во Република Македонија изнесуваше 44 424. Од нив, 43 877 беа мали претпријатија, 463 средни, додека 84 беа големи. Долната табела го прикажува бројот на активни претпријатија по сектори за 2005 година.

¹⁴ Регистрирани со Закон за трговски друштва¹

Табела 3.1: Број на активни претпријатија по сектори

2005				
(Сектори на индустрија)	Мали	Средни	Големи	Вкупно
Сектор				
Земјоделство, лов и шумарство	934	30	2	966
Рибарство	28	0	0	28
Вадење на руди и камен	86	6	1	93
Преработувачка индустрија	7 069	183	39	7 291
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	57	16	6	79
Градежиштво	3 061	43	9	3 113
Трговија на големо и мало	21 511	109	12	21 632
Хотели и ресторани	1 937	18	1	1 956
Сообраќај, складирање и врски	4 468	23	9	4 500
Финансиско посредување	34	1	1	36
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	2 150	16	2	2 168
Јавна управа и одбрана	2	1	0	3
Образование	294	0	0	294
Здравство и социјална работа	1 387	3	0	1 390
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	859	14	2	875
Вкупно	43 877	463	84	44 424

Извор: Централен регистар

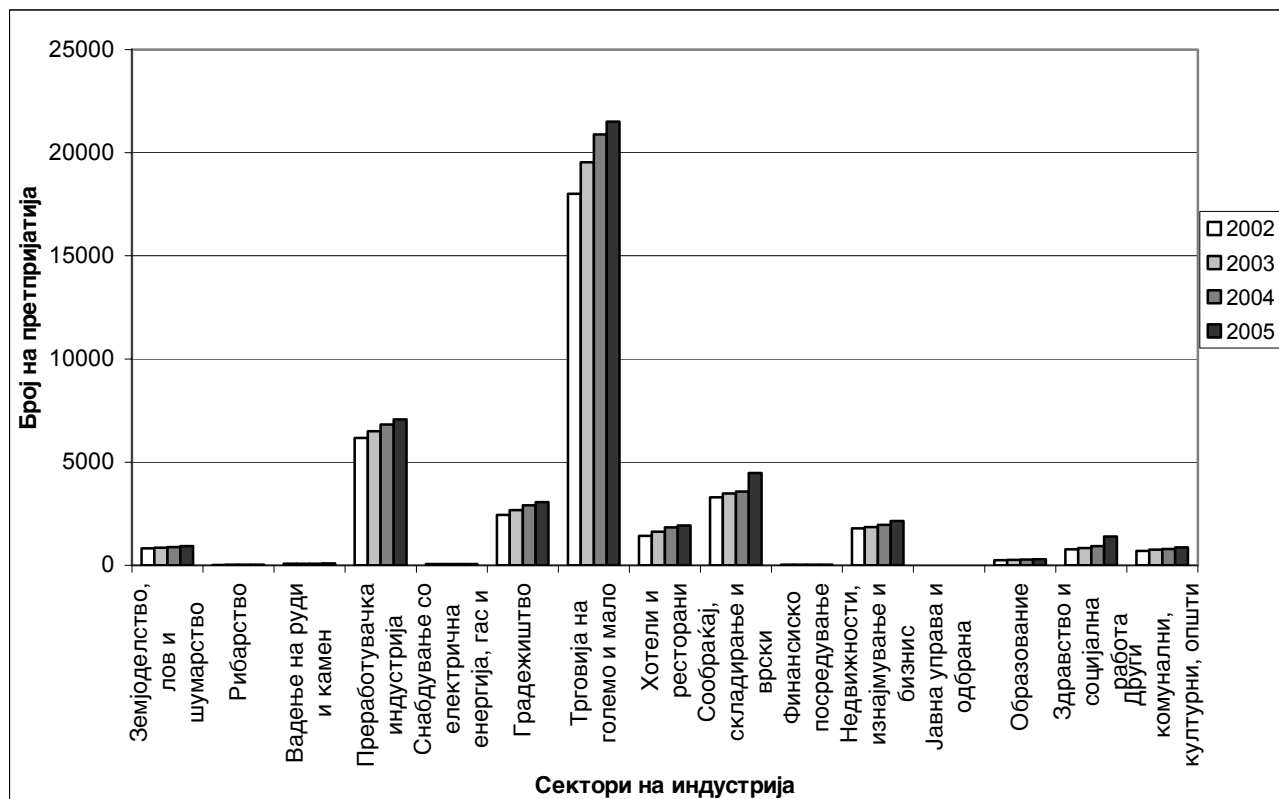
Секторот Трговија на големо и мало, во 2005 година го содржи најголемиот број на активни претпријатија, или 21,632 претпријатија што претставува 48.7% од вкупниот број на претпријатија. Иако значително помали, други сектори кои имаат минимум 10.00% од вкупниот број на претпријатија се секторите Преработувачка индустрија (7,291 или 16.4%) и Сообраќај, складирање и врски (4,500 или 10.13%). Овие три сектори имаат содржат нешто повеќе од 3/4 (или 75.2% од вкупниот број на претпријатија.

Истиот тренд се забележува и кај малите претпријатија. Имено, како најброен сектор се јавува секторот Трговија на големо и мало со 21,511 претпријатија, што претставува 49.0% од вкупниот број на мали претпријатија за 2005 година. Други позначајни сектори во однос на број на претпријатијата се Преработувачка индустрија (7,069 претпријатија) Сообраќај, складирање и врски (4,468 претпријатија) и секторот Градежништво (3,061 претпријатија).

Кај средните претпријатија, секторот Преработувачка индустрија во 2005 година содржеше 39.5% од вкупниот број претпријатија (183 претпријатија). Следи секторот Трговија на големо и мало со 23.5% учество (109 претпријатија). Другите сектори, имаат незначителен број на средни претпријатија. Во секторите Рибарство и Образование не се забележува активност од страна на средните претпријатија.

Бројот на големите претпријатија во 2005 година изнесуваше 84. Од нив, скоро половината (46.4%) беа активни во секторот Преработувачка индустрија, а остатокот (45 претпријатија) се распледени во други 10 сектори.

Графикон 3.1: Број на активни мали претпријатија по сектори

Извор: Централен Регистар

Горниот графикон го прикажува бројот на малите активни претпријатија за периодот 2002-2005 година. Освен секторот Снабдување со електрична енергија, гас и вода во кој бројот на малите претпријатија се намалува од 2002 година па наваму (од 63 мали претпријатија во 2002 година на 57), сите други сектори го зголемуваат присуството на малите претпријатија во своите редови. Секторот Трговија на големо и мало го зголемил бројот на малите претпријатија за 3,508. Секторите Здравство и социјална работа и Сообраќај складирање и врски го зголемиле бројот на малите претпријатија за 1.50 односно 1.25 пати во однос на 2004 година, и 1.79 пати односно 1.36 пати во однос на бројот малите претпријатија за 2002 година, соодветно за овие сектори.

Табела 3.2: Споредба на бројот на малите активни претпријатија по години

	индекс 2002/2005	индекс 2003/2005	индекс 2004/2005
<i>(Сектори на индустрија)</i>			
Земјоделство, лов и шумарство	1,14	1,09	1,06
Рибарство	1,27	1,12	1,00
Вадење на руди и камен	1,12	1,12	1,01
Преработувачка индустрија	1,14	1,09	1,04
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	0,90	0,93	1,00
Градежиштво	1,25	1,14	1,05
Трговија на големо и мало	1,19	1,10	1,03
Хотели и ресторани	1,37	1,20	1,05
Сообраќај, складирање и врски	1,36	1,28	1,25
Финансиско посредување	1,36	1,17	1,10
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	1,20	1,15	1,09
Јавна управа и одбрана	0,00	2,00	2,00
Образование	1,16	1,10	1,04
Здравство и социјална работа	1,79	1,68	1,50
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	1,23	1,14	1,08

Извор: Централен регистар

Покрај претпријатијата кои се регистрираат според Законот за трговски друштва, работата и регистрацијата на дел од правните лица се регулира според други закони, како на пр. Закон за банки, Закон за банки за микрофинансирање и Закон за супервизија на осигурувањето. Иако бројот на правните лица кои се регистрираат според овие закони е незначително мал¹⁵ во однос на бројот на правни лица кои се регистрираат со Законот за трговски друштва, сепак, овие претпријатија имаат голем удел во вработувањето и вредноста на активата, обртот и добивката кои тие ја остваруваат. Овие претпријатија се најдобар пример за тоа дека бројот на вработените не е секогаш единствен показател според кој може да се одреди големината на претпријатијата. Кај дел од овие претпријатија бројот на вработени може да биде толку мал (дури да бидат класифицирани како микро претпријатија), а сепак да имаат актива и да остваруваат добивка и по неколку милиони €. Поради ова, многу е тешко овие претпријатија да се распоредат во некоја категорија. Графикон 3.2 ја прикажува процентуалната распределеност на претпријатијата според нивната големина¹⁶.

¹⁵ Вкупно 64 правни лица (банки, штедилници, брокерски куќи, осигурителни компании, итн.)

¹⁶ Земајќи го во предвид само бројот на вработени како единствен показател.

Графикон 3.2: Класификација на правни лица кои не се регистрираат според Законот за трговски друштва (2005)

Error! Not a valid link.

Извор: Централен Регистар

3.2 Активни претпријатија по градови¹⁷

Бројот на претпријатија по градови исто така е важен показател кој го покажува присуството на претпријатијата во одреден регион/град. Имено, колку што е поголем бројот на претпријатија во даден регион толку истиот е поразвиен, а со тоа и конкуренцијата помеѓу претпријатијата. Покрај Скопје, во кој е најголемата концентрација на претпријатија, во државата и други региони во кои бројот на претпријатија е релативно голем споредбено со населението..

Бројот на активни претпријатија во Скопје во 2005 година изнесуваше 17,228, што претставува 38.8% од вкупниот број на претпријатија. Градови кои исто така имаат голем број на претпријатија се Битола (3,067), Штип (2,290), Тетово (2,167), Куманово (2,153), Прилеп (2,081), Струмица (2,041) и Охрид (2,010). Бројот на претпријатија е и то така правопрпорционален со бројот на жители во тој регион. Колку што е поголем регионот туку е поголем бројот на претпријатија во него.

Истата ситуација е присутна и кога станува збор за малите и средни претпријатија. Имено, во Скопје, се наоѓаат најголемиот број на мали (16,636) и средни (195) претпријатија. Следи Битола (3,035) и Штип (2,267) кај малите, и Охрид (38) и Битола (27) кај средните претпријатија.

Табела 3.3: Број на активни претпријатија по градови

2005					
(Градови во РМ)	Мали	Средни	Големи	Вкупно	(%) од Вкупно
Берово	306	3	0	309	0,70
Битола	3 035	27	5	3 067	6,90
Македонски брод	146	1	0	147	0,33
Валандово	195	3	0	198	0,45
Виница	322	4	0	326	0,73
Гевгелија	885	13	1	899	2,02
Гостивар	1 342	7	0	1 349	3,04
Дебар	132	3	1	136	0,31
Делчево	339	4	0	343	0,77
Демир Хисар	145	2	0	147	0,33
Кавадарци	1 124	13	4	1 141	2,57
Кичево	887	5	0	892	2,01
Кочани	950	4	0	954	2,15
Кратово	144	5	0	149	0,34

¹⁷ Градот ги покрива и областите околу него

Крива Паланка	225	2	0	227	0,51
Куманово	2 130	22	1	2 153	4,85
Крушево	182	1	0	183	0,41
Неготино	488	6	2	496	1,12
Охрид	1 971	38	1	2 010	4,52
Прилеп	2 067	8	6	2 081	4,68
Пробиштип	159	0	0	159	0,36
Радовиш	693	4	2	699	1,57
Ресен	342	5	1	348	0,78
Свети Николе	329	7	0	336	0,76
Струмица	2 020	20	1	2 041	4,59
Струга	1 501	7	2	1 510	3,40
Тетово	2 144	21	2	2 167	4,88
Велес	771	12	4	787	1,77
Штип	2 267	21	2	2 290	5,15
Скопје	16 636	195	49	16 880	38,00
Вкупно	43 877	463	84	44 424	100,00

Извор: Централен регистар

3.3 Видот на сопственоста на претпријатијата

Според сопственоста, претпријатијата во Република Македонија се делат на приватни, државни, мешовити, со целосно странски капитал и задружни. Во 2005 година, најголемиот дел од претпријатијата беа во приватна сопственост (97.6%). Тоа го покажува и. Остатокот се претпријатијата со мешовита сопственост (1,5%), државна (0,6%) и задружни претпријатија (0,3%). Според податоците, во 2005 година, се уште нема претпријатијатие чија сопственост е целосно странска (види табелата 3.4).

Табела 3.4: Вид на сопственост на претпријатијата

2005					
(Вид на сопственост)	Мали	Средни	Големи	Вкупно	%
Мешовита	482	162	29	673	1,51
Државна ¹⁸	210	46	10	266	0,60
Приватна	43073	254	45	43372	97,63
Странски капитал	0	0	0	0	0,00
Задружна	112	1	0	113	0,25
Вкупно	43877	463	84	44424	100,00

Извор: Централен регистар

3.4 Неактивни претпријатија

¹⁸ Претпријатијата со државна и општествена сопственост се сумирани

Извесен број на претпријатија во 2005 не вршеле никаква активност. Истите по Закон мораат да го известат Централниот регистар за нивната не активност. Во 2005 година нивниот број изнесуваше 1,808 претпријатија (табела 3.5).

Табела 3.5: Број на неактивни претпријатија по сектори

2005	
<i>(Сектори на индустрија)</i>	Број на претпријатија
Земјоделство, лов и шумарство	53
Рибарство	5
Вадење на руди и камен	9
Преработувачка индустрија	284
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	0
Градежиштво	129
Трговија на големо и мало	812
Хотели и ресторани	104
Сообраќај, складирање и врски	228
Финансиско посредување	4
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	93
Јавна управа и одбрана	1
Образование	6
Здравство и социјална работа	25
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	55
Вкупно	1 808

Извор: Централен регистар

4. МСП и Надворешната трговија¹⁹

Од осамостојувањето, трговијата со другите земји генерира трговски дефицит. Трговскиот дефицит се зголеми особено во последните години, после потпишувањето на Договорот за асоцијација и стабилизација со кој многу производи кои се произведени во ЕУ се увезуваа без царинска стапка. Истовремено, поради сеуште скромниот квалитет на македонските производи, нивниот извоз сеуште е ограничен само во регионот (Србија, Косово, Црна Гора, Хрватска, Бугарија и Албанија) каде што меѓународните стандарди за квалитет и безбедност на производите сеуште не се применуваат целосно.

Како и во претходните години, така и во 2005 година продолжи да работи на проблемот околу трговскиот дефицит. Целта е македонските производи се повеќе да бидат конкурентно присутни на странските пазари.

4.1 Извоз од Република Македонија

Македонските производители и понатаму се соочуваат со проблеми извозот на нивните производи на странските пазари, а особено на оние за нив најпоскуваните: земјите на ЕУ и САД. Основниот проблем со кои тие ја губат битката со локалните производители и другите извозници се однесува на квалитетот на македонските производи. Причината лежи во фактот дека мал е бројот на македонските производи кои се сертифицирани дека поседуваат или дека применуваат меѓународни стандарди за квалитет.

Други проблеми со кои се соочуваат македонските производители при извозот се неинформираноста и недоволната едукација неопходна за компетентен настап на странски пазари. Пред се тоа подразбира недоволна информираност за условите и можностите за извоз на наши производи во странство, достапноста за нови пазари, потребните документи, можните бариери и други, неопходни информации за организиран настап на пазарите низ светот, а крајната цел секако би требало да биде постигнување на подобри извозни резултати како што се квантитетот и цената, што би значело позитивен ефект во трговскиот биланс.

¹⁹ Поради непостоење на податоци за МСП, претпријатијата во оваа глава се согледуваат во целина

Табела 4.1: Земји во кои извезуваат македонските претпријатија

Земја	Извоз (во илјада \$)	% 2003	Извоз (во илјада \$)	% 2004	Извоз (во илјада \$)	2005%
Германија	278 854	20.4	315 576	18.9	364 015	18,2
Србија и Црна Гора	273 803	20.1	347 509	20.8	459 544	23,0
Грција	179 813	13.2	228 635	13.7	312 931	15,7
Италија	95 366	7.0	134 463	8.0	196 606	9,8
Русија	13 744	1.0	19 671	1.2	21 419	1,1
Бугарија	25 826	1.9	51 527	3.1	76 097	3,8
Словенија	21 293	1.6	27 209	1.6	31 807	1,6
Турција	32 809	2.4	53 955	3.2	46 308	2,3
Хрватска	66 096	4.8	80 158	4.8	81 054	4,1
Франција	54 725	4.0	77 323	4.6	19 914	1,0
САД	72 793	5.3	71 925	4.3	44 276	2,2
Холандија	46 788	3.4	47 286	2.8	44 579	2,2
Велика Британија	35 097	2.6	42 167	2.5	42 929	2,1
Кина	14 587	1.1	1 354	0.1	9 925	0,5
Австрија	7 678	0.6	8 514	0.5	9 001	0,5
Украина	1 784	0.1	2 157	0.1	2 043	0,1
Шпанија	21 275	1.6	23 034	1.4	-	-
Швајцарија	19 285	1.4	6 439	0.4	7 518	0,4
БиХ	-	-	-	-	50 456	2,5
Полска	-	-	-	-	94 642	4,7
Британски девствени острови	-	-	-	-	83 581	4,2
Вкупно:	1 363 252	100.0	1 673 487	100.0	1 998 645	100,0

Извор: Државен Завод за статистика

Како што може да се види од табелата 4.1 вкупниот извоз на Република Македонија во 2005 година во изнесуваше 1,998,645 илјади САД\$ или во однос на 2004 година е поголем за 19.0% или 325,158 илјади САД\$.

Според истата табела се забележува дека претпријатијата од Република Македонија најмногу извезуваат во земјите од ЕУ и тоа во Германија, Италија, Грција и Полска, како и во земјите од регионот Србија, Црна Гора и Бугарија.

Најголем увозник на македонските производи во 2005 година беше Германија (од земјите на ЕУ), каде од целокупниот извоз на нашата земја отпаѓаат 18.2%. Споредено со 2004-та во последната година извозот сепак е незначително намален за 0.7% во однос на таа земја. Вредносните показатели даваат далеку поповолна слика за македонскиот извоз кон Србија и Црна Гора, каде македонските производи континуирано имаат добар пласман. Вредноста на извозот во Србија и Црна Гора во 2005 изнесува 459,544 илјади САД\$ и во однос со 2004 година, кога тој изнесуваше 347,509 илјади САД\$, значи зголемување од 112,035 илјади САД\$ или всушност раст од 32.0%. Од останатите земји со кои Република Македонија има развиени трговски врски и со кои има зголемен извоз

во 2005 година се Грција Италија со 15.7% учество во вкупниот извоз на земјата, потоа Италија - 9.8%, Полска - 4.7% и Бугарија - 3.8%.

Меѓутоа, во 2005 година споредено со претходната година вредноста на извозот се намалил особено кон Турција (-0.9%), а особено САД (-2.1%), Франција (-5.6%).

4.2 Увоз во Република Македонија

Во 2005 година, увозот на производи во Република Македонија не го следеше трендот од претходните години. Споредбено со 2004 година, увозот се намалил за 7.0% или за 196.594 илјади САД\$. Сепак, ова подобрување не го менува значително трговски дефицит.

Табела 4-2 Увоз во Република Македонија од странски претпријатија

Земја	Увоз (во илјада \$)	% 2003	Увоз (во илјада \$)	% 2004	Увоз (во илјада \$)	% 2005
Германија	303 873	13.2	365 644	12.3	334 884	12,4
Србија и Црна Гора	212 631	9.2	243 217	8.4	264 206	9,8
Грција	300 206	13.1	280 568	9.7	296 830	11,0
Италија	122 573	5.3	168 159	5.8	193 668	7,2
Русија	177 828	7.7	251 515	8.7	424 494	15,7
Бугарија	148 980	6.5	208 818	7.2	234 331	8,7
Словенија	138 942	6.0	140 318	4.8	127 986	4,7
Турција	78 787	3.4	94 844	3.3	113 615	4,2
Хрватска	63 543	2.8	65 254	2.2	75 230	2,8
Франција	51 464	2.2	67 494	2.3	60 78	2,3
САД	56 246	2.4	47 881	1.6	45 57	1,7
Холандија	49 134	2.1	113 037	3.9	53 26	2,0
Велика Британија	38 621	1.7	56 891	2.0	44 030	1,6
Кина	48 279	2.1	54 684	1.9	115 027	4,2
Австрија	56 182	2.4	81 915	2.8	69 184	2,6
Украина	87 485	3.8	78 270	2.7	72 032	2,7
Шпанија	24 539	1.1	68 676	2.4	-	0,0
Швајцарија	27 133	1.2	74 101	2.6	63 676	2,4
БиХ	-	-	-	-	23 577	0,9
Полска	-	-	-	-	94 642	3,5
Британски Девствени острови	-	-	-	-	68	0,0
Вкупно	2 299 921	100.0	2 903 435	100.0	2 706 841	100.0

Извор: Државен Завод за статистика

Увозот на производи во 2005 година најчесто доаѓа од земјите од регионот и ЕУ како што се: Србија и Црна Гора, Бугарија, Турција, Италија, а во најголем обем од Русија и Кина. Од друга страна пак, пад на увозените производи се бележи од

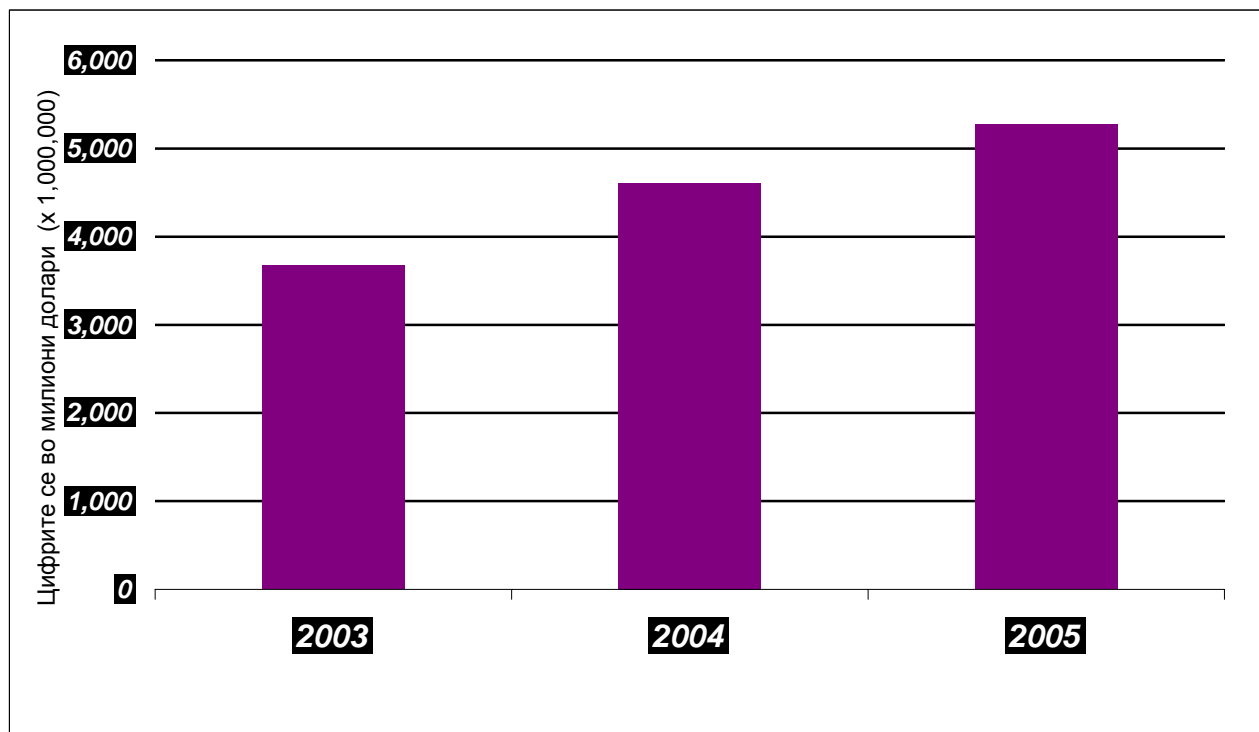
страна на Шпанија, Швајцарија, Холандија, Австрија, Велика Британија и САД споредбено со 2004 година.

4.3 Обем на размена и трговски дефицит

Вредноста на увозот на странски производи и услуги во Република Македонија секогаш го надминува извозот на домашните производи. Иако со години вредноста и количеството на извезени производи се зголемува, сепак и вредноста и количината на производите кои се увезуваат се зголемува. Во 2005 година, трговскиот обем изнесуваше 4,705 милиони САД\$. Од вкупниот обем на размена, 39.0% припаѓа на извозот, додека 61.0% на увозот.

Ако се спореди вредноста на увезените со вредноста на извезените стоки, во 2005 година, разликата во вредноста изнесуваше 1,185 милиони САД\$. Ова зборува за една сосема неповолна состојба која веќе со години наназад јсе соочува земјата.

Графикон 4.1: Обем на трговска размена во Република Македонија

Извор: Државен завод за статистика

5. МСП и Вработување

Со цел да се искористат придобивките од денешната економија која се базира на знаење, потребно е вработените постојано да се образуваат, ги надградуваат своите вештини, да ги следат технолошките и развојните трендови, како и да можат без потешкотии да се приспособуваат на промените - како едни од најзначајните предуслови за нивно полесно приспособување на пазарот на трудот. За да се користат новите технологии и можностите кои ги нуди информатичката и комуникациска технологија, компаниите имаат потреба од образован и квалитетно обучен кадар. Поради тоа, подобрувањето на знаењето, вештините и квалитетите на вработените треба да преставува приоритет на секоја земја.

5.1 Вработувањето според видот на претпријатијата

Вработувањето во Република Македонија се зголемува низ времето. Во 2005 година, бројот на економско активно работно способно население изнесуваше 869,817, што претставува зголемување од 4.4% споредбено со 2004 година. Стапката на вработеност беше 33.9% (545,253), додека стапката на невработеност изнесуваше 36.5% (359 989)²⁰. Невработеноста останува еден од најголемите проблеми со кои земјата се соочуваа во последните години.

Бројот на вработени во малите, средни и големи претпријатија во 2005 година изнесуваше 267,251²¹. Од овој број, 54.4% се вработени во малите претпријатија, 21.3% во средните и 24.3% во големите претпријатија. Ова го потврдува фактот колку навистина е значаен секторот за мали и средни претпријатија кој вработува повеќе од 3/4 од бројот на вработените (75.7%). Во апсолутни вредности тоа би значело, 145,461 вработени за 2005 година во малите претпријатија, 56,947 во средните и 64,843 во големите претпријатија.

²⁰ Агенција за вработување

²¹ Централен регистар. Бројот на вработени се однесува на вработените во претпријатијата кои се регистрирани со Законот за трговски друштва, вклучувајќи ги и вработените од претпријатијата кои не се регистрираат со овој закон, како што се банките и штедилниците. Занаетчиите, самовработените и другите видови вработени, како на пример земјоделците не се вклучени зашто тие всушност не работат како претпријатија.

Графикон 5.1: Процентуална распределеност на вработените во претпријатијата (2005)
 Error! Not a valid link.

Извор: Централен регистар

5.2 Вработувањето по сектори

Вработувањето по сектори е исто така важен показател. Тоа покажува кои сектори се најважни при создавање на вработувањето. Табелата 5.1 го презентира бројот на вработени во овие претпријатија за 2004 и 2005 година по сектори.

Бројот на вработени во 2005 година, споредбено со 2004 година се зголемил за 19,946 вработени (8.1%), и тоа, зголемување од 17,304 кај малите претпријатија, 2,852 кај средните, како и намалување на бројот на вработените кај големите претпријатија за 210 лица.

Секторите Производство и Трговија, вработуваат најголем дел од вработените. Во секторот Производство во 2005 бројот на вработените изнесувал 98,597, што е за 2,923 вработени поголем од тој во 2004 година (95,674). Исто така, секторот Трговија во 2005 година вработувал 55,384 лица, што е за 11.2% повеќе од вработените во овој сектор за 2004 година (49,497). Во 2005 година, вработените во овие два сектори претставуваат 57.6% од вкупниот број на вработени.

Истата ситуација се забележува кога се разгледуваат претпријатијата според нивната големина. Во 2005 година, бројот вработени кај МСП изнесуваше 202,408, што е за 20,156 вработени поголем од бројот во 2004 година. Бројот на вработени кај МСП во 2005 година во секторот производство изнесуваше 72,026, во секторот Трговија 45,397 и Градежништво 16,087. Овие три сектори вработуваат 66.0% од вкупниот број на вработени кај МСП.

Во истата година, кај големите претпријатија најбројни се секторите Производство со 22,186 и Сообраќај, складирање и врски со 11,909 вработени.

Табела 5.1: Број на вработени по сектори на индустрија

	Мали			Средни			Големи		
	2004	2005	индекс 2004 /2005	2004	2005	индекс 2004 /2005	2004	2005	индекс 2004 /2005
<i>(Сектори на индустрија)</i>									
Земјоделство, лов и шумарство	3 373	3 622	1,07	2 941	2 869	0,98	3 579	3 445	0,96
Рибарство	94	117	1,24	0	0	0,00	0	0	0,00
Вадење на руди и камен	1 078	1 576	1,46	570	603	1,06	466	414	0,89

Преработувачка индустрија	45 134	49 309	1,09	26 892	27 102	1,01	23 648	22 186	0,94
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	1 125	1 105	0,98	2 498	6 230	2,49	1 856	5 973	3,22
Градежиштво	10 281	11 272	1,10	5 806	5 336	0,92	10 340	9 475	0,92
Трговија на големо и мало	40 436	45 891	1,13	4 961	5 181	1,04	4 100	4 312	1,05
Хотели и ресторани	4 919	6 132	1,25	1 766	1 677	0,95	325	326	1,00
Сообраќај, складирање и врски	9 092	10 869	1,20	2 605	2 360	0,91	13 360	11 909	0,89
Финансиско посредување	543	390	0,72	1 681	1 253	0,75	4 130	3 597	0,87
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	6 245	7 478	1,20	2 258	2 305	1,02	562	544	0,97
Јавна управа и одбрана	2	20	10,00	0	5	5,00	0	0	0,00
Образование	880	1 087	1,24	0	0	0,00	0	0	0,00
Здравство и социјална работа	2 378	3 676	1,55	223	268	1,20	0	0	0,00
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	2 577	2 917	1,13	1 894	1 758	0,93	2 687	2 662	0,99
Вкупно	128 157	145 461	1,14	54 095	56 947	1,05	65 053	64 843	1,00

Извор: Централен регистар

5.3 Вработеност според сопственичката структура на претпријатијата

Табелата 5.2 го прикажува бројот на вработени за 2004 и 2005 според видот на сопственоста на претпријатијата. Како што може да се забележи вработените во приватните мали претпријатија се најбројни достигнувајќи го бројот од 133,925 вработени во 2005 година, што е за 18,015 вработени поголем од вработените во 2004 година. Следуваат вработените кај малите претпријатија со мешовит капитал чии број во 2004 изнесувал 8,697, додека во 2005 година се бележи мало намалување кај бројот на вработените на 7,851.

Вработените во приватните средни претпријатија се исто така најбројни и нивниот број за 2005 година изнесува 30,763. Како што се менува видот на претпријатието (мало, средно, големо) така и разликите помеѓу вработените во различните по сопственост претпријатија се намалуваат. Имено, во 2004 и 2005 година бројот на вработените во големите претпријатија е скоро идентичен без разлика на сопственоста на претпријатијата.

Табела 5.2: Број на вработени по видот на сопственоста на претпријатијата

	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
(Вид на сопственост)	Мали		Средни		Големи		Вкупно	
Мешовита	8 697	7 851	18 041	19 156	22 826	22 782	49 564	49 789
Државна	3 139	3 258	6 691	6 872	20 473	20 469	30 303	30 599
Приватна	115 910	133 925	29 227	30 783	21 754	21 592	166 891	186 300
Странски капитал	0	0	0	0	0	0	0	0
Задружна	411	427	136	136	0	0	547	563
Вкупно	128 157	145 461	54 095	56 947	65 053	64 843	247 305	267 251

Извор: Централен регистар

Графиконот 5.2 ја прикажува процентуалната распределеност на вработените во МСП по видот на сопственичка структура на тие претпријатија. Вкупниот број на вработени во МСП за 2005 година изнесуваше 202,408, од кои 81.4% беа вработени во приватни претпријатија, 13.3% во мешовити, 5.0% во државни и 0.3% во претпријатија со задружна сопственост (задруги).

Графикон 5.2: Вработени во МСП по сопственичка структура на претпријатијата (2005)

Error! Not a valid link.

Извор: Централен регистар

5.4 Невработеност

Невработеноста во транзиционите земји е еден од најсериозните проблеми. Транзицијата од централно планирана во пазарна економија има негативно влијание на пазарот на трудот. Уште поголем притисок за претпријатијата да се адаптираат кон отворениот Пазар се создава ако се земе во предвид фактот на аспирацијата што овие земји ја имаат кон ЕУ.

Графиконот 5.3 го прикажува бројот на невработените за периодот 2000 - 2005 година. Иако се бележи голема невработеност во 2005 година (од околу 360,000 лица), споредбено со минатите години (кога 2001 година овој број изнесуваше 360,000 а во 2004 година дури 390,000 невработени), постои тенденција за нејзино намалување. Сепак невработеноста од 36.5% во 2005 година беше сеуште голема.

Графикон 5.3: Број на невработени лица во Република Македонија (2000-2005)

Error! Not a valid link.

Извор: Агенција за вработување на Република Македонија

Споредбено со другите земји од регионот, Република Македонија, покрај Босна и Херцеговина е земја со најголема стапка на невработеност за 2005 година. Во другите балкански земји официјална стапка на невработеност беше значително помала: Романија (5.8%) Бугарија се (10.1%) и Хрватска (13.0%).

Графикон 5.4: Стапки на невработеност во земјите од регионот

Error! Not a valid link.Извор: ICEG European Center, EIU, Централна банка на Црна Гора, www.meir.sr.gov.yu, Завод за статистика на Србија, Монетарна програма на Црна Гора за 2006

Структурата на невработените лица според старосната, а особено според нивната образовна структура има голема важност и влијае врз состојбите во секторот на МСП. Невработените лица не се само извор за нови вработувања во постоечките МСП, но исто така и при отварањето на нови бизниси.

До 2004 година, одделни групи од економско активната популација беа под големо влијание на невработеноста особено тие на возраст од 18 до 40 години. Оваа група претставуваше помеѓу 70.6% (во 2000 година) и 65.3% (во 2004 година) од бројот на невработените. Меѓутоа, ситуацијата се смени во 2005 година кога учеството на оваа група во невработеноста се намали на 55.5%. Особено значајно е намалувањето на невработеноста на невработените на возраст од 18 до 30 години од 36.5% (во 2004 година) на 30.3% (во 2005 година). Сепак, помаѓу тие со 40 години и над остана непроменета во последните три години со 41.6% во 2003 година и 42.9% во 2005 година (табела 5.3).

Табела 5.3: Број на невработените според годините на старост

	до 30	%	30-40	%	40-50	%	над 50	%
2000	162 864	44,5	95 430	26,1	62 406	17,0	45 511	12,4
2001	152 927	41,8	95 189	26,0	63 896	17,4	48 328	13,2
2002	148 226	40,5	99 822	27,3	71 901	19,6	54 195	14,8
2003	132 895	36,3	105 174	28,7	82 156	22,4	70 136	19,2
2004	133 604	36,5	105 651	28,8	83 008	22,7	71 273	19,5
2005	110 865	30,3	92 103	25,2	79 809	21,8	77 182	21,1

Извор: Агенција за вработување на Република Македонија

Невработеноста во Република Македонија, гледано од аспект на степенот на образование на невработените ја покажува втората димензија на проблемот. Имено, важи и понатаму констатацијата дека најголем е бројот на невработени лица со најнизок степен на образование ниско квалификуваните (НКВ), полуквалификуваните (ПКВ) и квалификуваните (КВ). Оваа состојбата се објаснува со фактот дека невработени се најчесто оние лица кои немаат доволно

квалификации и не се во можност да се носат со барањата кои безмилосно ги наметнува слободниот пазар на трудот кој наметнува и бара квалификуваност и компетентност како основен предуслов за работно ангажирање на секоја единка. Во горната констатација единствен позитивен момент е фактот што во последните години постои тенденција на намалување на бројот на невработени со низок степен на образование. Имено, во споредба со 2002 година кога оваа категорија учествувала со 76.0%, во 2005 година тој процент изнесуваше 69.0%. Проблемот на невработените лица, пак, со повисок степен на образование - средна стручна спрема (ССС) и високо квалификувани (ВКВ), но и оние со висока стручна спрема (ВСС) и виша стручна спрема (ВШС) не бележи значајни промени. Така што во периодот 2003 - 2005 година еднакво е учеството на овие две групи невработени во невработеноста. За групата со СССР и ВКВ тоа е околу 24.0%, а за ВСС и ВШС околу 6.0%.

Во време на општ технички и технолошки напредок, кога земјата прави напори да го фати чекорот со напредниот свет и рамноправно да му се придружи, во Република Македонија расте бројот на невработени магистри и доктори на науки. Во 2004 година, бројот на невработени магистри изнесувал 89, додека во наредната 2005 година тој број да изнесува 124. Слична е состојбата и со невработените доктори на науки.

Табела 5.4: Образовна структура на невработените

	2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	вредност	%	вредност	%	вредност	%	вредност	%	вредност	%	вредност	%
<i>(Степен на образование)</i>												
НКВ, ПКВ,КВ	261 020	71,0	550 073	76,0	572 032	76,0	273 129	70,0	275 429	70,0	249 821	69,0
ССС, ВКВ,	86 315	24,0	150 925	21,0	157 178	21,0	95 370	24,0	95 919	24,0	86 944	24,0
ВСС, ВШС	18 809	5,0	19 603	3,0	18 982	3,0	21 769	6,0	22 088	6,0	23 093	6,0
Магистри	56	0,2	58	0,2	66	0,2	82	0,3	89	0,3	124	0,3
Доктори	11	0,1	21	0,1	30	0,1	11	0,1	11	0,1	7	0,1

Извор: Агенција за вработување на Република Македонија

6. Финансиска состојба и финансирање на МСП

Финансиската ситуација и една од клучните карактеристики на секое претпријатие. Претпријатијата треба да имаат и да го користат знаењето од финансискиот менаџмент и финансиите. Финансиската анализа помага да се прикаже финансиската состојба и како истата може да биде променета. Индикаторите за профитабилност не се единствени за оценување на финансиската ситуација на претпријатијата. Други индикатори се индикаторите за ликвидност, индикаторите за платежните текови или некои други индикатори.

6.1 Добивката кај претпријатијата

Добивката е еден од најважните показатели за успешноста на секое претпријатие. Во многу случаи добивката или загубата се двата најважни фактори за тоа дали претпријатието треба да продолжи со своите активности или не. Според истражувањата, претпријатијата особено оние од МСП секторот, ако успеат да „преживеат“ во првите три години од своето работење, дури работејќи и со мала загуба истите имаат голема шанса во годините што следат да остварат поголема добивка.

Во 2005 година, во Република Македонија вкупната нето добивка (по оданочувањето) на претпријатијата изнесуваше 509.5 милиони € (табела 6.1). Во оваа вредност малите претпријатија учествуваат со 32.5%, средните со 13.9%, додека големите претпријатија со 53.7%. Просечната годишна кај малите претпријатија изнесуваше 3,700 €, кај средните 152,767€, додека кај големите 3,254,027 €.

Кај малите претпријатија сектор кој што остварува најоглема просечна добивка по претпријатие претставува Вадење на руди и камен со 31,371 €. Следи секторот Трговија со големо и мало со 24,596 € по претпријатие.

Кај средните претпријатија тоа е секторот Недвижности, изнајмување и бизнис активности со 1,428,800 €. Истиот сектор се јавува и кај големите претпријатија со остварена добивка по претпријатие од 25,620,091 €.

Табела 6.1: Добивката кај претпријатијата (во €)

2005

(Сектори)	Мали			Средни			Големи		
	Број на претпри.	Добивка	Просек по претпри.	Број на претпри.	Добивка	Просек по претпри.	Број на претпри.	Добивка	Просек по претпри.
Земјоделство, лов и шумарство	934	3 695 895	3 957	30	1 537 775	51 259	2	217 972	108 986
Рибарство	28	31 369	1 120	0	0	0	0	0	0
Вадење на руди и камен	86	2 697 888	31 371	6	254 496	42 416	1	3 211 188	3 211 188
Преработувачка индустрија	7 069	43 580 256	6 165	183	23 103 597	126 249	39	93 344 299	2 393 444
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	57	69 520	1 220	16	914 419	57 151	6	1 515 681	252 614
Градежиштво	3 061	17 404 511	5 686	43	2 356 293	54 798	9	4 373 760	485 973
Трговија на големо и мало	21 511	61 760 503	2 871	109	17 221 965	158 000	12	8 951 911	745 993
Хотели и ресторани	1 937	2 466 157	1 273	18	830 983	46 166	1	1 897 853	1 897 853
Сообраќај, складирање и врски	4 468	11 220 125	2 511	23	969 884	42 169	9	108 211 696	12 023 522
Финансиско посредување	34	493 562	14 517	1	0	0	1	373 751	373 751
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	2 150	16 561 034	7 703	16	22 860 794	1 428 800	2	51 240 183	25 620 091
Јавна управа и одбрана	2	0	0	1	0	0	0	0	0
Образование	294	2 152 737	7 322	0	0	0	0	0	0
Здравство и социјална работа	1 387	1 224 503	883	3	351 064	117 021	0	0	0
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	859	2 051 830	2 389	14	329 802	23 557	2	0	0
Вкупно	43 877	165 409 889	3 770	463	70 731 073	152 767	84	273 338 294	3 254 027

Извор: Централен регистар

Табелата 6.2 ја прикажува добивката остварена кај МСП во 2004 и 2005 година. Во 2005 година, добивката кај овие претпријатија се зголемила за 1,27 пати споредбено со 2004 година. МСП во секторот Недвижности, изнајмување и бизнис активности во 2005 година ја зголемиле својата добивка скоро за три пати споредбено со 2004 година. Претпријатијата во секторот Вадење на руди и камен исто така ја зголемиле добивката двојно повеќе со добивката остварена во 2004 година. Од друга страна, во 2005 година, МСП во секторот финансиско посредување ја намалиле својата добивка двојно со таа острена претходната година. Големо намалување се бележи и кај претпријатијата во секторот Хотели и ресторани.

Табела 6.2: Споредба на добивката кај МСП (во €)

	2004	2005	Индекс 2004/2005
<i>(Сектори)</i>			
Земјоделство, лов и шумарство	4 302 764	5 233 670	1,22
Рибарство	19 955	31 369	1,57
Вадење на руди и камен	1 346 361	2 952 384	2,19
Преработувачка индустрија	58 119 302	66 683 853	1,15
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	1 073 896	983 939	0,92
Градежиштво	15 391 186	19 760 804	1,28
Трговија на големо и мало	70 685 612	78 982 468	1,12
Хотели и ресторани	5 061 768	3 297 140	0,65
Сообраќај, складирање и врски	10 847 479	12 190 009	1,12
Финансиско посредување	961 305	493 562	0,51
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	13 433 314	3 9421 828	2,93
Јавна управа и одбрана	0	0	0,00
Образование	959 338	2 152 737	2,24
Здравство и социјална работа	1 112 321	1 575 567	1,42
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	2 524 829	2 381 632	0,94
Вкупно	185 839 430	236 140 963	1,27

Извор: Централен регистар

6.2 Загубата кај претпријатијата

Табелата 6.3 ја прикажува загубата реализирана кај претпријатијата во 2005 година. Додека вредноста на вкупната добивката изнесуваше 509.8 милиони €, загубата претставува 53.1% од добивката кај претпријатијата или 270.6 милиони €. Малите претпријатија оствариле загуба од 129.7 милиони €, средните 64.9 милиони €, додека големите од 76.1 милиони €.

Секторите каде што бројот на претпријатија е поголем таму и загубата е поголема. Кај малите претпријатија тоа е секторот Трговија на големо и мало со загуба од 35.9 милиони €, додека кај средните и големите претпријатија тоа е секторот Преработувачка индустрија со загуба од 32.5 милиони € и 46.8 милиони € соодветно.

Табела 6.3: Загубата кај претпријатијата (во €)

2005

(Сектори)	Загуба		
	Мали	Средни	Големи
Земјоделство, лов и шумарство	7 072 041	1 959 090	1 753 357
Рибарство	128 817	0	0
Вадење на руди и камен	1 720 505	562 583	0
Преработувачка индустрија	31 425 953	32 545 995	46 824 424
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	1 839 543	6 074 269	3 481 251
Градежиштво	8 212 125	5 246 196	2 920 546
Трговија на големо и мало	35 865 632	6 629 891	433 549
Хотели и ресторани	18 329 784	2 533 586	0
Сообраќај, складирање и врски	9 272 167	3 392 151	18 169 653
Финансиско посредување	614 750	661 713	0
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	7 407 532	1 042 583	0
Јавна управа и одбрана	394 222	547 996	0
Образование	438 917	0	0
Здравство и социјална работа	971 996	587 135	0
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	6 033 830	3 081 201	2 507 135
Вкупно	129 727 814	64 864 388	76 089 916

Извор: Централен регистар

Загубата што МСП ја оствариле во 2005 година е за 26.0% поголема од таа во 2004 година. Претпријатијата од секторот Здравство и социјална работа за повеќе од три пати ја зголемиле загубата во 2005 година сопредбено со таа од претходната година. МСП кои ја намалиле вредноста на загубата во 2005 година се тие кои работат во секторите Рибарство, Финансиско посредување и Други комунални, културни, општи и лични услужни активности.

Табела 6.4: Споредба на загубата кај МСП (во €)

	2004	2005	индекс 2004/2005
<i>(Сектори)</i>			
Земјоделство, лов и шумарство	7 028 992	9 031 131	1,28
Рибарство	149 521	128 817	0,86
Вадење на руди и камен	1 534 925	2 283 088	1,49
Преработувачка индустрија	53 331 723	63 971 948	1,20
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	7 062 553	7 913 812	1,12
Градежиштво	11 817 449	13 458 320	1,14
Трговија на големо и мало	31 960 306	42 495 523	1,33
Хотели и ресторани	12 144 460	20 863 370	1,72
Сообраќај, складирање и врски	11 440 082	12 664 318	1,11
Финансиско посредување	1 737 712	1 276 463	0,73
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	5 312 547	8 450 115	1,59
Јавна управа и одбрана	0	942 218	0,00
Образование	254 840	438 917	1,72
Здравство и социјална работа	490 294	1 559 131	3,18
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	9 938 011	9 115 031	0,92
Вкупно	154 203 416	194 592 202	1,26

Извор: Централен регистар

6.3 Донаторски кредитни линии во Република Македонија

Финансирањето на претпријатијата е важен инструмент за зајакнување на економскиот раст на една држава. Колку што се подобри условите за финансирање, толку е поголем пласманот на средства како и реализацијата на поголем број деловни активности од страна на претпријатијата.

Во Република Македонија, покрај средствата за кредитирање кои се пласираат од сопствени извори на комерцијалните банки, преку овие банки се пласираат и средства од донаторски кредитни линии. Постојат повеќе вакви донаторски програми кои нудат финансирање за МСП. Во 2005 година, околу 10.0% од вредноста на сите кредити кои беа дистрибуирани до претпријатијата се финансираа преку овие кредитни линии.

Табелата 6.5 ги прикажува кредитните линии како и намената, целната група и условите за добивање на средства од овие кредитни линии.

Табела 6.5: Донаторски кредитни линии во Република Македонија

Кредитна линија	Износ на заемот	Камата (%год)	Отплата и грејс период	Намена / целна група
1. KfW кредитна линија- револвинг фонд	€ 50.000 - € 400.000 (за почетни бизниси до € 250.000)	Околу 10% (во зависност од условите на меѓународните финансиски пазари)	До 4 години, вклучувајќи 6 месеци грејс период	МСП Модернизација и експанзија на постоечките и поставување на нови капацитети
2. Кредитна линија на Република Италија	до € 2.000.000	7 %	До 5.5 години, со максимално 1,5 години грејс период	МСП Финансирање на профитабилни инвестициски проекти, вклучувајќи трговија, домаќинства со вработени.
3. Кредитна линија на Република Италија - револвинг фонд	€ 50.000 - € 500.000	7 % за повторните клиенти; 8% за нови клиенти	Од 1 до 3 години, без грејс период.	МСП и бизниси почетници Финансирање на постојаните потреби за обртен капитал на МСП со исклучок на трговија, домаќинства со вработени.
4. Кредитна линија на Македонска банка за поддршка на развојот - (Разој на МСП)	€ 15.000 - € 500.000	8%	До 8 години, со максимално 1 година грејс период	Профитабилни и МСП почетници Набавка на основни и обртни средства
5. Кредитна линија на Македонска банка за поддршка на развојот - (Извоз)	€ 30.000 - € 2.000.000 (во МКД индексирани во €)	8%	До 1 година, се отплаќа наеднаш на крајот од периодот на доспевање	Профитабилни компании кои се во приватна сопственост над 51%. Финансирање на обртни средства за подготовка на извозно производство
6. Кредитна линија на Македонска банка за поддршка на развојот - (обртен капитал)	€ 30.000 - € 300.000 (во МКД индексирани во €)	8%	До 3 години, без грејс период.	МСП МСП почетници со над 51% приватна сопственост Финансирање на постојаните потреби за обртен капитал на МСП
7. EAP/Phare Микро кредитна линија за МСП	до € 100.000	9%	До 3 и 5 години, со 6 месеци грејс период, и 12 месеци грејс период за заеми до 5 години	Почетни бизниси и компании со помалку од 250 вработени и постоечки компании кои се во бизнисот до 5 години Набавка на основни и обртни средства

8. Кредитна програма на Германската микро кредитна линија-KfW	Микро заеми: до € 15.000 Мали заеми: € 15.000 - € 50.000 (во МКД индексирано во €)	11 - 18 %	До 36 месеци за микро заеми и до 48 месеци за мали заеми. До 6 месеци за микро заеми; до 12 месеци за мали заеми.	Микро и мали семејни бизниси кои се во бизнисот најмалку 3 години. Набавка на основни и обртни средства
9. ЕИБ - Глобален заем	\$ 20.000 - \$ 12.5 милиони (до 50% од вкупните основни средства на проектот)	5.9% - 7.8%	4 - 6 години, со до 3 години грејс период	МСП Набавка на основни средства, интерес во текот на извршување на градежните работи (за градежни објекти) и зголемување на обртниот капитал од проектот
10. Кредитна линија од Кралството Холандија	До € 75.000	До 12%	До 5 години, со максимално 1 година грејс	Трговец поединец, микро и мали бизниси Набавка на основни и обртни средства, набавка на репроматеријали или основно стадо.
11. Кредитна линија за набавка на обртни средства на Фондацијата Отворено општество (СОРОС)	До € 8.000	10 -12%	До 1 година, до 6 месеци грејс период период	МСП Набавка на сировини, репроматеријали, потрошни добра, комерцијални возила, подобрување на тековната ликвидност.
12. Кредитна програма за земјоделски развој од Фондацијата Отворено општество (СОРОС)	До € 10.000	8%	До 3 години, со максимално 6 месеци грејс период	Индивидуални земјоделци и мали земјоделски претпријатија. Набавка на основни и обртни средства
13. Микро кредитна програма за земјоделски развој од Фондацијата Отворено општество (СОРОС)	До € 3.000	8%	До 3 години, со максимално 6 месеци грејс период	Индивидуални земјоделци и мали земјоделски претпријатија Набавка на основни и обртни средства
14. Проект МФРЗ I & МФРЗ II	До € 75.000	До 16%	До 7 години, со максимално 2 години грејс период	МСП во примарно земјоделство, агри-бизнис, трговија со земјоделски производи. Набавка на сировини, репроматеријали, потрошни добра,

				основно стадо, пластеници, култури.
15. УСАИД - Комерцијално финансиски фонд за МСП	До \$ 100.000	Од 8% до 12%	До 9 месеци, без грејс период	<p>МСП во прехранбена индустрија, текстил и конфекција, производи од кожа, метало-преработувачка индустрија, индустрија за преработка на дрво и индустрија за градежни материјали, лесна индустрија, електроника, трговија и ИТ.</p> <p>Финансирање на производство испорака на стоки на домашниот и странски пазари.</p>

Извор: Министерство за финансии & Македонска банка за поддршка на развојот

7. МСП и Истражување и Развој

Истражувањето и развојот (И&Р) е важен елемент кога станува збор за растењето и развивањето на претпријатијата. За жал, помеѓу претпријатијата во Република Македонија сеуште постои размислувањето дека средствата потрошени за И&Р активности треба да се сметаат како трошок. Овие средства не воопшто не се разгледуваат како инвестиција или како нешто што би го подобрило бизнисот за во иднина. Ова го потврдува и фактот дека во Република Македонија не постои мало претпријатие кое инвестирало средства од својот буџет за И&Р активности. Средствата кои се потрошени од страна на средните претпријатија во 2005 година изнесуваа 444,580 €, што претставува зголемување од 88.3%. Иако зголемување е скоро двојно, сепак вредноста е многу мала кога станува збор за целиот сектор на средни претпријатија. Кај овие претпријатија претпријатијата од секторот Производство најповеќе инвестираат во И&Р.

Вредноста за издатоци за И&Р за 2005 година кај големите претпријатија изнесуваше 988,649 € и што претставува намалување од 5.5% споредбено со вредноста од 2004 година. Помеѓу овие претпријатие, тие кои работат во секторот Вадење на руди и камен најповеќе допринесуваа за вредноста на И&Р, дури 89.8% од вкупната вредност инвестирана за оваа активност за 2005 година.

Табела 7.1: Издатоци за И&Р според видот на претпријатијата

(Сектори на индустрија)	Средни		Големи	
	2004	2005	2004	2005
Земјоделство, лов и шумарство	6 511	33 994	0	0
Рибарство	0	0	0	0
Вадење на руди и камен	8 691	4 912	731 669	887 134
Преработувачка индустрија	85 897	223 533	227 717	23 811
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	48 974	71 397	69 630	56 551
Градежиштво	68	69 324	0	0
Трговија на големо и мало	25 112	12 979	0	0
Хотели и ресторани	28 646	28 440	0	0
Сообраќај, складирање и врски	32 153	0	0	0
Финансиско посредување	0	0	0	21 153
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	0	0	0	0
Јавна управа и одбрана	0	0	0	0
Образование	0	0	0	0
Здравство и социјална работа	0	0	0	0
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	0	0	13 821	0
Вкупно	236 052	444 580	1 042 837	988 649

Извор: Централен регистар

Библиографија

Даллаго, Б. (2003), *Важноста на малите и средни претпријатија за економиите во транзиција*, Публикација на ОН.

Државен завод за статистика (2001, 2002, 2003, 2004, 2005 и 2006), *Бруто домашен производ на Република Македонија 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 и 2004*, Скопје

Државен завод за статистика (2002 и 2003), *Истражување на пазарот на работна сила Април 2002 и 2003*, Скопје

Донаторски кредитни линии за МСП во Македонија, *Проект за поддршка на Министерството за економија управуван од Европска агенција за реконструкција. Септември 2004*, Скопје

Европска ровелба за мали претпријатија (2003, 2004, 2005, 2006), *Национален извештај за 2003, 2004, 2005 и 2006*, Министерство за економија, Скопје

Европска Комисија (2004), *Извештај за имплементација на Европската Повелба за мали претпријатија во земјите од западен Балкан*, Брисел

Завод за платен промет (2000), *База на податоци за мали и средни претпријатија 1999*, Скопје

Закон за сметководство (Службен весник на РМ бр. 42/93, 48/93, 6/95, Уставен Суд бр. 247/95, 248/95, 271/95, 304/95, 3/96, 32/98, 39/99 и 70/01)

Закон за трговски друштва (Службен весник на РМ бр. 28/96 Амандмани објавени во Службен весник бр. 7/97, 21/98, 37/98, 63/98, 39/99, 81/99, 37/00, 31/01, 06/02 и 61/02)

Закон за занаетчиска дејност (Службен весник на РМ бр. 67/04)

Институт за преприемништво и раководење со мал бизнис (декември 2000), *Slovene Entrepreneurship Observatory 2000*, Марибор

Канцаларија за заштита на интелектуални права (2000), *Студија на податоци од анкетата на терен 571 претпријатие во Република Македонија во врска со активностите на проектот за формирање центар за технолошко набљудување*, Скопје.

Македонска банка за поддршка на развојот (2002 и 2003), *Годишен извештај за 2001 и 2002*, Скопје

Министерство за економија (2003) Серија на законодавни документи кои се однесуваат на претпријатијата, Скопје

Министерство за финансии на Република Македонија (2003), Билтен 11-12, Скопје.

Народна Банка на Република Македонија (2004), *Годишен извештај 2003*, Скопје.

Обсерваторија за МСП во Македонија (2004, 2005 и 2006), *Годишен извештај 2002, 2003, 2004 и 2005*, Скопје.

Обсерваторија на Европските МСП бр. 2 (2002), *МСП во Европа, вклучувајќи и првичен осврт на кандидатите земји за членство во ЕУ*, Луксембург.
ОЕЦД Конференција на министерствата за МСП (2004), *МСП статистика: кон посистематски статистички мерења на однесувањето на МСП*, Истанбул.

ОЕЦД - ЕБРД (септември 2003), Југоисточен европски регион - *Регионална оцена на политиката за претпријатија*, ОЕЦД, Париз.

ОЕЦД - ЕБРД (октомври 2003), Р. Македонија - *Регионална оцена на политиката за претпријатија*, ОЕЦД, Париз.

Пендев, Д. *ет ал. Малите претпријатија во развојот на стопанството на Република Македонија* (2002), Економски Институт, Астра Арт, Скопје.

Регионална агенција за развој на претпријатија, Прилеп, Истражување за МСП во регионот на Прилеп, Прилеп.

Руски истражен центар за МСП (2002), *Руски извештај за Обсерваторијата на МСП 2001*, Москва.

СЕЕД (2002), Побарувачката на услуги за развој на бизнисот на малите и средни пратпријатија во Македонија, Скопје.

Тхусс, Холгер Ј. (2003), Улогата на МСП во вкупната економија. 7-ми Форум на експерти во Македонија, Скопје.

ФИАС (2003), Административни процедури за бизнис во Македонија, Скопје.

Фондација за развој на претпријатијата во Македонија (2002), *Активности за мали и средни претпријатија во Македонија*, Скопје.

Централен регистар (2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006), *База на податоци за домашни сметки и правни лица 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 и 2005*, Скопје.